

עלון דו שבועי מס' 33 • פרשת בראשית • כט' תשרי תש"ע

זמני השבת: ירושלים 16:26-17:41 תל אביב: 16:46-17:42 חיפה 16:35-17:41

אריאל יפה
ותהי האמת נעדרת

בפרק 'חלק' אנו מוצאים סיפור מעניין:

“ אמר רבא: מריש הוה אמינא ליכא קושטא בעלמא,
 אמר לי ההוא מרבנן ורב טבות שמיא, ואמרי לה רב טביומי שמיא, דאי הוו יהבי ליה כל
 חללי דעלמא לא הוה משני בדיבוריה.
 זימנא חדא איקלעי לההוא אתרא, וקושטא שמיא, ולא הוו משני בדיבוריהו, ולא הוה מיית
 איניש מהתם בלא זימניה.
 נסיבי איתתא מינהון, והוו לי תרתין בנין מינה. יומא חד הוה יתבא דביתהו וקא חייפא
 רישה, אתאי שיבבתה טרפא אדשא. סבר: לאו אורח ארעא, אמר לה: ליתא הכא.
 שכיבו ליה תרתין בנין.
 אתו אינשי דאתרא לקמיה, אמרו ליה: מאי האי? אמר להו: הכי הוה מעשה.
 אמרו ליה: במטותא מינך, פוק מאתרין, ולא תגרי בהו מותנא בהנך אינשי.”

האמירה של רבא היא אמירה משמעותית מאוד. “ליכא קושטא בעלמא”- אין אמת בעולם.
 רש”י², בעקבות המשך הסיפור מפרש (ואולי מצמצם מעט את האמירה) - “אין אדם בעולם שידבר אמת
 תמיד”, ואכן רואים בסיפור שאפילו רב טבות התיר לעצמו במקרה מסויים לשקר.
 על פי מה התיר לעצמו רב טבות לשקר?
 במסכת בבא מציעא³ נאמר: “בהני תלת מילי עבידי רבנן דמשנו במלייהו: במסכת, ובפוריא, ובאושפיזא” -
 אחד הדברים שלתלמיד חכם מותר לשקר בהם הוא בנושא ההתייחדות. ואכן הסיפור רומז לנו שאכן בזה
 היה מדובר - אשתו של רב טבות חפפה את ראשה, פעולה הנדרשת לצורך טבילה. ואם כן סברתו של רב
 טבות מוצדקת היא, ומדוע נענש?
 אלא וודאי שהאדם מטבעו, נדרש לשנות מדיבורו, זהו טבע העולם. “מקום ששמו אמת” הוא לא מקום
 שיכול להתקיים בעולמנו אנו. בעולמנו, אנשים מתים גם בלא זמנם, ואנשים נדרשים לפעמים גם לשנות
 מדיבורם. זהו “אורח ארעא”- דרכו של עולם.

¹ סנהדרין צז, א.

² ד”ה ‘ליכא קושטא בעלמא’.

³ כג, ב.

הרמב"ם בפרק השני מחלקו הראשון של 'מורה הנבוכים' כותב על חטאו של אדם הראשון. הרמב"ם נשאל כיצד ייתכן כי האבחנה בין הטוב והרע, שהיא מעלת האדם הגדולה ביותר, ניתנה לו רק בעקבות חטא עץ הדעת? בתשובתו, הרמב"ם מתאר את ההבדל בין תפיסת האדם לפני החטא ואחריו:

"כי בשכל יבדיל בין האמת והשקר, וזה היה מצוי בו בשלמו ותמותו. אבל הטוב והרע הוא במפורסמות לא במושכלות, לפי שאין אומרים השמיים כדוריים טוב והארץ שטוחה רע, אלא אומרים אמת ושקר"

את המילה "מפורסמות" מפרש הרב קאפח כ-"דברים או ענינים שנתקבלו אצל בני אדם שהם טובים או רעים, אם כי מדת הטוב או הרע שבהן משתנה במושגי בני אדם ממדינה למדינה ומעם לעם".

ואכן ספורנו מתפרש יפה לפי דברי הרמב"ם – רב טבות, כפי ששמו מרמז עליו, הוא אדם טוב. אך אין מקומו בעיר ושמה קושטא. ועל כן הוא נאלץ לעזוב את העיר ולא להכניס גורמים ארציים אל תוך המציאות האידיאלית בה שורים בני המקום.

ועל כן נחזור לאמירתו המקורית של רבא – "ליכא קושטא בעלמא". רש"י כתב שאין אדם בעולם שידבר אמת תמיד ואכן אין בנמצא אדם כזה. גם מפני חסרונותיו של האדם, אך גם בגלל אופיו של העולם שלעתיים הדבר הנכון והטוב בו הוא לומר דבר שאינו אמת.

אנו מוצאים בגמרא כמה דוגמאות לכך:⁴

"תנו רבנן:

כיצד מרקדין לפני הכלה? בית שמאי אומרים: כלה כמות שהיא, ובית הלל אומרים: כלה נאה וחסודה.

אמרו להן בית שמאי לבית הלל: הרי שהיתה חיגרת או סומא, אומרים לה: כלה נאה וחסודה?! והתורה אמרה 'מְדַבֵּר שֶׁקֶר תִּרְחֶק... (שמות כג, ז)!

אמרו להם בית הלל לבית שמאי: לדבריכם, מי שלקח מקח רע מן השוק - ישבחנו בעיניו או יגננו בעיניו? הוי אומר - ישבחנו בעיניו. מכאן אמרו חכמים: לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות."

הנה כי כן הערך של להיות מעורב עם הבריות גובר במקרה זה על הערך של אמירת האמת. לטעמי, גם דברי בית שמאי אינם מעידים על חשיבה שערך האמת הוא ערך מוחלט אלא שהנזק מאמירת השקר גדול מהנזק הנגרם מהפגיעה בבני הזוג.

דוגמא נוספת להתלבטות בין ערך השלום ועירוב הדעת לבין ערך האמת אנו מוצאים בסיפור הבא:⁵

"רב הוה קא מצערא ליה דביתו, כי אמר לה עבידי לי טלופחי - עבדא ליה חימצי, חימצי - עבדא ליה טלופחי. כי גדל חייא בריה, אפיך לה. אמר ליה: איעליא לך אמך! אמר ליה: אנא הוא דקא אפיכנא לה. אמר ליה, היינו דקא אמרי אינשי: דנפיק מינך טעמא מלפך, את לא תעביד הכי, שנאמר: 'לְמַדּוּ לְשׁוֹנֵם דְּבַר שֶׁקֶר הֶעֱנָה וּגְו' (ירמיהו ט, ז)".

גם רב (בדומה לבית שמאי) מעדיף בסופו של דבר את אמירת האמת. אך רגשותיו מעורבים והוא מכיר בתועלת שהביא השקר לביתו. עולמנו אינו עולם מושלם ויש בו התנגשויות בין ערכים מנוגדים. ערך

- האמת הוא ערך חשוב, אך הוא אינו עומד בפני ערכים אחרים של צניעות, שלום בית, ואהבת הבריות.

אריאל יפה, מחזור כד', מתגורר ברעננה, סטונדנט לפסיקה באוניברסיטת תל-אביב.

⁴ כתובות טז, ב.

⁵ יבמות סג, א.

השפעת המחשבה על ההלכה ולהפך דבר ידוע הוא. כאשר נגש הפוסק להכריע בסוגיה מסוימת נראה שאי אפשר לו להתנתק מהמקום והזמן בו הוא נמצא והכרעתו תהיה מושפעת מכך, (ודאי שלא רק 'אי אפשר', אלא שצריך הוא שלא להתנתק, אך הדגשתנו היא על כוחו הרב של קשר זה).

לפי זה מתחייב, לכאורה, שכאשר נגשים אנו ללמוד הלכה חייבים אנו ללמוד על הרקע שעליו ניתנה ונאמרה כדי להבין אותה בצורה נכונה ושלמה. כשם שדבר זה מובן ונראה פשוט בדברנו בהלכה שנאמרה על ידי פוסק הלכה, נראה שגם בהבנת המטרה של מצוות התורה ומשמעותן של המצוות - חשיבותן של המקום והזמן שבו ניתנו (וידעית הרקע שהיה קיים אז) יש בה לשפוך אור נוסף בהבנתן. ידוע הוא שיסוד זה חזר והדגישו הרמב"ם במורה הנבוכים, בעזרת ה' ננסה להראות דבר זה מתוך מספר הלכות במשנה תורה. הדוגמא שבחרתי להאיר לפי יסוד זה נקודת מבט נוספת במצוות האירוסין-נישואין.

ידועים הם דברי הרמב"ם, בתחילת פרק א מהלכות אישות, המרחיבים בתיאור ההתנהגות שקודם מתן תורה לגבי התקשרות האיש והאשה. רבים תמהו למה נצרכה אריכות דברים זו והעלו כמה דרכים להבנת הדבר, לעניות דעתי כך הוא ביאור הדברים:

יש לשים לב שהרמב"ם מתאר שתי התנהגויות שונות שנהגו קודם מתן תורה אחת בהלכה א והשניה בהלכה ד. בהלכה א הוא מתאר כיצד הייתה הדרך של בני זוג להתקשר בקשר נישואין, ואילו בהלכה ד הוא מתאר את התקיימותו של קשר ארעי וחד פעמי שכל מטרתו הייתה בעילה – בלי שיש לה איזו משמעות נוספת בחיזוק ובניית קשר של קיימא, בעילה סתמית וארעית ותו לא.

על שני רקעים אלו ניתנו שתי מצוות שונות. מצווה אחת היא מצוות העשה של 'לישא אשה בכתובה וקידושין'⁶, והשניה היא מצוות לא תעשה 'שלא תבעל אשה בלא כתובה וקידושין'⁷.

על פי הבנה זאת, לשלל מצווה קיים רקע שונה, ממילא מבואר הוא שאין לפרש מצווה אחת על רקעה של השניה. לכן אם נקח לדוגמא מקרה של זוג שנישא שלא כדת משה וישראל וחי שנים רבות כזוג נשוי לכל דבר (וגם כל החברה שסביבם מתייחסים אליהם כאל זוג נשוי, ואפשר שגם אינם יודעים שהם נישאו שלא כדת), ודאי שלא שייך לומר שהם עוברים גם על הלא תעשה האוסר קיומה של בעילה ארעית שלא לשם מטרת התקשרות – שהרי אינם מתקשרים למען מטרה זו, אלא הם חיים כזוג שבנה בניין קבע של נישואין וכל עבירתם היא שלא עשו זאת בדרך שציוותה התורה.

עד כה הערנו בקיצור על הלאו, נעבור להעיר לפי הנ"ל על העשה.

בבראשית רבה (יח, ה) נאמר:

"רבי אבהו בשם רבי יוחנן אמר בני נח על הנשואות חייבין ועל הארוסות פטורין".

מימרה זאת (בשינוי לשון שאינו נוגע לעניינו) מופיעה גם בירושלמי קידושין (פרק א, הלכה א), והרמב"ם בהלכות מלכים (ט, ז) פסק אותה להלכה:

"אין בן נח חייב על אשת חבירו עד שיבא עליה כדרכה אחר שנבעלה לבעלה, אבל מאורסה או שנכנסה לחופה ולא נבעלה אין חייבין עליה, שנאמר: '...וְהָיָה בְעֵלְתָּ בְעַל' (בראשית כ, ג)".

לכאורה, מפורש הוא שמושג האירוסין נהג קודם מתן תורה ואם כן עולה השאלה מה חידשה התורה במצוות הקידושין?

מעיון קל במקורות עולה שאמנם היו אירוסין קודם מתן תורה אך הם לא הגדירו את האשה כאשת איש (!). זהו, למעשה, חידושה של תורה - היא שוללת מכל וכל קשר בין בני זוג שאינו קבע: א. בעילה ארעית נאסרה בלאו. ב. השלב הראשון בבניית הבית מימד של קבע יש בו – שהרי משנה הוא את מעמד האשה מפנויה לאשת איש. ג. אין לבנות בנין קבע של נישואין בדרך ארעית 'פוגע אשה בשוק...ובועלה בינו לבין עצמו', אלא בצורה מסודרת ו-'שיפרסם הדבר'⁸. הדרך לבניית בניין קבע גם היא צריכה להיות של קבע.

⁶ מצווה ריב במניין המצוות של הרמב"ם.

⁷ מצווה שנה.

⁸ מורה נבוכים, חלק ג, מט.

נסיים בענין הנישואין בהלכה נוספת שנמצאת באיסורי ביאה (פרק א, כא):⁹

"איש ואשה שבאו ממדינת הים הוא אומר זאת אשתי והיא אומרת זה בעלי אם הוחזקה בעיר ל' יום שהיא אשתו הורגין עליה אבל בתוך הל' יום אין הורגין עליה משום אשת איש".

כלומר, דרך נוספת להגיע לנישואין היא עצם זה שזוג הוחזק כזוג נשוי ל' יום הרי הוא מוגדר מבחינה הלכתית כזוג נשוי – גם אם איננו יודעים אם היו בעבר קידושין.

הרי ששתי דרכים בהלכה להגיע לנישואין: דרך מעשה הקידושין ודרך החזקה. נראה, לעניות דעתי, ששתי הדרכים - מקורם בשני מקורות בהם מתגלה רצון ה', האחד הוא התורה מצוותיה ודקדוקיה והשני הוא המציאות עצמה. כוונתי ב-'מציאות עצמה' בנידון שלנו היא שאם מבחינת כל הסובבים (מה שהרמב"ם כותב - 'הוחזקה בעיר') הם נשואים הרי שזו המציאות ואין ההלכה מתנגדת לה אלא להפך מקבלת זאת. יש להוסיף שלאור האמור שנישואין נהגו גם קודם מתן תורה (כמו שראינו בהלכה א בהלכות אישות, וכפי שראינו גם באירוסין) מובן יותר מדוע אפשר להגיע למצב זה גם בלי קידושין – ודאי שהעושה כן עובר על איסור תורה ומבטל מצות עשה, אך מה שרצינו להראות שההלכה מתייחסת למציאות – גם זו שקדמה לה וגם זו שנמצאת בהווה. ●

מבורך טייטו, מחזור נו', מתגורר בפסגות, אברך בכולל 'ארץ חמדה' בירושלים.

נקודת מתוך שיחותיו של ראש הישיבה בימים נוראים

(נקודות מתוך שיחותיו בשבת תשובה וביום הכיפורים שסוכמו על ידי אחד התלמידים, למי שפספס. הדברים אושרו לפירסום על ידי ראש הישיבה)

'ההיטב חרה לך'

בהפטרות מנחה של יום הכיפורים, מסופר על יונה הנביא, שתחילה ברח מלנבא על נינוה שמא יעשו תשובה, ולאחר כל הסיפור הגיע אל נינוה העיר הגדולה והכריז שעוד ארבעים יום ונינוה נהפכת. מספר לנו הנביא שהעיר כולה חזרה בתשובה וה' ניחם על הרעה. על כך התרעם יונה ואמר (יונה ד, ב-ג):

"וַיִּתְפַּלֵּל אֶל ה' וַיֹּאמֶר אֲנִי ה' הֲלוֹא זֶה דְבָרִי עַד הַיּוֹתֵי עַל אֲדָמָתִי עַל כֵּן קִדַּמְתִּי לְבָרֶחַ תַּרְשִׁישָׁה כִּי יִדְעָתִי כִּי אֶתָּה - לִחַן וְרָחוּם אַרְבָּע אֲפִים וְרַב חֶסֶד וְנֶחֱם עַל הָרָעָה: וְעַתָּה ה' קַח נָא אֶת נַפְשִׁי מִמֶּנִּי כִּי טוֹב מוֹתִי מִחַיִּי: "

על מה יונה התרעם? על כבוד האמונה, שהוא שהיה נביא מוחזק, התנבא על החורבן שלא התרחש ועלולו להיווצר פה בעיה באמונה כשנבואתו לא התגשמה? או על כבודו העצמי, על איך שישתכלו עליו, על מעמדו? האם הוא התרעם על כך שמידת הרחמים פועלת בעולם ומשום כך נמחל לאנשי נינוה?

בהמשך מסופר שיונה יושב מחוץ לעיר לראות מה יהיה בה וה' מזמן לו קיקיון להיות צל על ראשו. למחרת ה' מזמן תולעת שמייבשת את הקיקיון וה' מזמן רוח קדים חרישית שהכתה על ראש יונה: "...וַתֵּךְ הַשֶּׁמֶשׁ עַל רֹאשׁ יוֹנָה וַיִּתְעַלֶּף... " (פסוק ח), ויונה כתגובה אומר: "...וַיִּשְׁאַל אֶת נַפְשׁוֹ לָמוֹת וַיֹּאמֶר טוֹב מוֹתִי מִחַיִּי" (שם).

את הביטוי הזה אנחנו כבר מכירים. יונה רגיל לומר 'קח נא את נפשי ממני כי טוב מותי מחיאי', וכעת מתברר שההתרעמות לא היתה ביסודה דאגה לכבוד ה' או לכבוד הנבואה שהתנבא על אנשי נינוה והנבואה לא התגשמה, אלא התרעמות על מצבו האישי¹⁰.

⁹ מקורה הוא בירושלמי, שהוא יישום לכלל המובא גם בבלי ופסקו הרמב"ם בהלכה הקודמת.

¹⁰ הערת ראש הישיבה – הדברים מבוססים על דברי רש"י בפסוקים א-ב בפרקנו: "וירע אל יונה - אמר עכשיו יאמרו העכו"ם שאני נביא השקר: הלא זה דברי - יודע אני שאם יחזרו בתשובה לא תחריבם ואהיה שקרן בעיניהם:"

על כך אומר לו ה' "ויאמר - להים אֶל יוֹנָה הַהֵיטֵב חָכָה לָךְ..." (פסוק ט) - אתה מעדיף את טובתך האישית והיא חשובה לך יותר מאשר שמידת הרחמים תפעל בעולם?

הרבה פעמים ישנם מחלוקות שנראות כמחלוקות שנובעות מתפיסות עולם יסודיות, מאידיאלים גדולים, אבל לאמיתו של דבר הן נובעות ממקום דומה לקיקיון, מרצונות פרטיים של הצדדים. יש היום תלמידי חכמים גדולים שביחס למדינת ישראל "ההיטב חכה לך...". מדינת ישראל בששים שנה פלוס האחרונות נהפכה ממדינת עולם שלישית למדינת עולם ראשונה, ויש כאלה שלא מוכנים להכיר בה ועוד הולכים להיפגש עם הרשע מאיראן. זה נובע, גם אם השפה היא של אידיאלים גדולים, מתוך אינטרסים של רצונות פרטיים.

וכך גם בישיבה, לפני הרבה שנים, פעלתי לצרף את נוסחי התפילות השונים, כך שנוסח התפילות בישיבה יהיה כפי שהוא היום, תפילות בחלקן בנוסח בני עדות המזרח וחלקן בנוסח אשכנז. אז קמו כנגדו וטענו עליו שזה יפגע בפיוטים חשובים של הספרדים מחד גיסא, ומאידך גיסא שהוא לוקח לאשכנזים את "המלך" בתפילת שחרית בנוסח האשכנזי. לכאורה, טענות חשובות, אך רוב המחלוקות מגיעות מתוך הסתכלות פרטית, כיום הכל מכירים ביתרונו של נוסח משולב זה שבו כל העדות יכולים להתפלל ביחד.

מסיפור יונה יש לזכור, שטענות כבדות משקל לפעמים מסתירות את המניעים הפרטיים, כך הן רוב המחלוקות - מהסוג של הקיקיון, וזה בדיוק מה שצריך ללמוד, לשים את האינטרסים הקטנים בצד ולפעול לשם שמים.

יועניים מרודים תביא בית'

בהפטרת יום-הכיפורים ישעיה הנביא פונה גם לתלמידי החכמים, כאלו ש-"וְאֹתֵי יוֹם יוֹם יְדַרְשׁוּן וְנִדְעַת דְּרָכֵי יַחְפְּצוּן כְּגוֹי אֲשֶׁר צָדְקָה עָשָׂה וּמִשְׁפָּט - לָהֵיוּ לֹא עֶזְב יִשְׁאַלְוֵנִי מִשְׁפָּטֵי צְדָק קִרְבַּת - לָהֵים יַחְפְּצוּן" (ישעיה נב, ה) ומוכיח אותם ונותן הנחיות שנכונות גם לנו היום הן בתחום המדיני והן בתחום הכלכלי.

הנביא קורא - "פִּתְחֵם חַרְצְבוֹת רָשָׁע הַתֵּר אֲגָדוֹת מוֹטָה וְשַׁלַּח רְצוּצִים חֲפָשִׁים וְכָל מוֹטָה תִּנְתְּקוּ: הַלּוֹא פָּרַס לָרֶעִב לַחֲמֵץ וְעֵנִיִּים מְרֹדִים תְּבִיא בֵּית כִּי תִרְאֶה עֵרִם וְכִסִּיתוֹ וּמִבְּשָׂרְךָ לֹא תִתְעַלֵּם" (פסוקים ו-ז). יש פה התוויה כלכלית. כדי שתהיה אפשרות להאכיל את כולם יש לדאוג לפרנסה לכולם. בעבר דגלה הגישה הקומוניסטית בחלוקה שווה של הכל, דבר שגרם לכך שכולם יהיו עניים. יש להשליך מכך באופן ישיר על החברה החרדית, אם אין עוד מקורות פרנסה איזו תועלת יש בליצור עוד גמ"חים, זו חלוקת העוני ולא טיפול בו. פלא שיש גם תלמידי חכמים, שלא רואים את הבעיה בכך. במילים אחרות - דברי הנביא הינם צורך חיוני בצמיחה הכלכלית.

כבני מרון - כחיילות של בית דוד

הגמרא במסכת ראש השנה (יח, א) מציעה שלושה פירושים לביטוי "כבני מרון". נתמקד באחרון שבהם: "כחיילות של בית דוד". הכוונה לביטוי 'חיילות של בית דוד' היא כמצעד צבאי. המאפיין של מצעד צבאי הוא שתמיד כאשר מסתכלים על המצעד רואים את כל השורות מלאות וכל החיילים הולכים בצורה מסודרת ללא שום "חורים". אולם, אם מסתכלים מקרוב ניתן לראות שהפרצופים במצעד השנה הם לא לגמרי אותם הפרצופים שהיו במצעד בשנה שעברה. לפעמים זה משום שחלק מהחיילים השתחררו כבר, ולעיתים, כמו במצעד שעושים לאחר מלחמה, חלק מהחיילים נפלו בקרב וחיילים חדשים במקומם ממלאים את השורות. בכל אופן, המצעד תמיד מלא, כל השורות מלאות.

כך אצל הקב"ה, במצעד שלו אין חסרון, תמיד יהיו כל השורות מלאות. השאלה שאדם צריך לשאול את עצמו, כיצד הוא יוכל לדאוג לכך שבשנה הבאה הוא עדיין ישתתף במצעד. יש כאן קריאה אל הפרט להתעוררות. על האדם מוטלת הדאגה לשאול את עצמו - האם הוא יזכה להשתתף במצעד בשנה הבאה?

אסף-חיים בהרב רגע של מדרש

"בְּרֵאשִׁית בְּרָא -לְהִים..."; ששה דברים קדמו לבריאת העולם, יש מהן שנבראו, ויש מהן שעלו במחשבה להבראות. התורה והכסא הכבוד נבראו, תורה מנין? שנאמר (משלי ה, כב): 'ה' קִנְיֵי רֵאשִׁית דָּרְכוּ...'; כסא הכבוד מנין? דכתיב (תהלים צג, ב) 'נְכוֹן כְּסָאֵךְ מֵאֵז וגו'... אבל איני יודע איזה מהם קודם, אם התורה קדמה לכסא הכבוד ואם כסא הכבוד קודם לתורה, אמר ר' אבא בר כהנא: התורה קדמה לכסא הכבוד שנאמר (משלי ה, כב): 'ה' קִנְיֵי רֵאשִׁית דָּרְכוּ... (קדם מִפְעֻלֵי מֵאֵז)', קודם לאותו שכתוב בו (תהלים צג, ב) 'נְכוֹן כְּסָאֵךְ מֵאֵז...' " (בראשית רבה א, ד)

שאלת המדרש מעלה תמיהה. מה זה משנה מה נברא קודם למה?

לכאורה, מקריאה ראשונית של הדברים אפשר להתרשם שכל הנברא לפני חברו הינו חשוב יותר. התורה, המסמלת את הטוויית הדרך להתקרבות הישראל ועמו אל הקב"ה, קדמה לכסא הכבוד, המסמל את הוויתו של ה' כבורא העולם ומנהיגו, שלו ראוי הכבוד, ובעצם את דרישתו של ה' לכבוד. דרישת ה' לכבוד עולה מפסוקים שונים בתורה (כגון – עשרת הדברות וציווי ה' לבנית מקדש) ובנביא.

בעבר דברתי עם חילוני קצת בענייני מחשבה. הוא טען שהקב"ה הוא רודן נרקיסיסט. אכן, מנקודת מבטו של אדם חילוני בפגישתו הראשונית עם התורה והסידור, נראה הקב"ה, המלך, ככזה. הרצון שלו בקרבנות, במסירות נפש בדברים שלכאורה הדעת לא מקבלת וכדומה, בונים סביבו הילה של רודן.

לכאורה, המדרש בא להסביר לנו מה קדם למה כדי להוציא אותנו ממחשבתו של אותו חילוני. כל דרישת הכבוד של הקב"ה נובעת מיסוד אחר לגמרי. הקב"ה לא צריך את הכבוד, הוא אחד ושמו אחד ואין אפשרות להוסיף או לגרוע ממנו. מי שצריך את הכיבוד הזה הוא עם ישראל כחלק מקיום התורה המקדמת את האדם ומקרבת אותו לטוב האלוקי. התורה, המבטאת את הרצון של ה' בהתקרבות ברואי, בהתקרבות המציאות הגשמית אליו, קדמה לכסא הכבוד.

אך מקריאה עמוקה יותר מתעוררת בעיה. בכל מקום בו כתוב שמהו קדם למשהו צריך לעיין – האם מה שקדם הוא הבסיס הטפל למה שעתיד להבראות, או שמא מה שקדם הוא העיקר ומי שבא אחריו טפל לו. דוגמא מפורסמת לאפשרות הראשונה היא העובדה שהאדם הוא הנברא האחרון ובכל זאת הוא נקרא 'נזר הבריאה', הבריאה החשובה ביותר שכל העולם לא נברא אלא בשבילה. דוגמא לאפשרות השנייה ניתן לראות במימרה המפורסמת - 'מלמד שדרך ארץ קדמה לעץ החיים, ואין עץ אלא תורה' (ילקוט שמעוני בראשית פרק ג רמז לד), האם יעלה על הדעת שהתורה, לדוגמא, טפלה או פחות חשובה מדרך הארץ? וודאי שדרך הארץ (על שלל פירושיה) היא נדבך חשוב בעבודת ה' אך בוודאי שבמעמדה היא טפלה לתורה עצמה, לקיום מצוותיה ותלמודה.

אם כן, מה יהיה על המימרה שהבאנו? האם אכן צורת הקריאה הראשונית שהבאנו היא צורת הקריאה הנכונה? ואם נאמר להפך, מה פירוש הדבר שהתורה הינה בסיס והכנה לכסא הכבוד?

תיקון טעות – שם אשתו הטריה של איציק גונן (כו') – עינב. סליחה ומחילה.

עוד תיקון טעות – איתי אלשטיין (כו') עדיין לא התחתן כפי שפורסם. בעזרת השם החתונה תהיה בכסלו. מזל-טוב.

יוחנן יקותיאל (ט') התחתן בשעה טובה ומוצלחת – שתזכו להקים בית נאמן.

ששון ושמחה למשפחת ששון נועם (יג') ואיילת להולדת הבת – מזל טוב.

מזל טוב לדותן אגמון (כב') לרגל אירוסיו.

מזל טוב ליוסף לרפילד (כח') לרגל אירוסיו.

ברכות לאריאל (יד') והדסה פרצ'ק להולדת הבת.

מזל טוב לאוריאל שפר (כב') לרגל אירוסיו.

נישואים כרוכים בויתורים. אחד הויתורים שמפתיעים זוגות הוא ויתור בתחום החברים.
ארבע קבוצות חברים הן:

הקבוצה הראשונה - חברים של הזוגות הטריים. יש החושבים שמרגע הנישואים הזוג נמצא בסבב ימי שבע ברכות אין-סופי או לחילופין פתח בית מלון. אלו מתדפקים על הדלת בשמחה ומעמידים למבחן את כישורי האירוח והבישול לאורך שנת הנישואין הראשונה. יש חברים רווקים שטרם הבחינו ששעון הזמן של הנישואים שונה. הם נוטים ליזום ביקורים בשעות מפתיעות - מוצ"ש באחת עשרה וחצי בלילה, הם רק קופצים לשעה להגיד שלום כי כבר עברו בדרך. יש שאינם שמים לב שיש לדלת שני צדדים, ומגלים חיבה מופרזת לספה הביתית לתוך השעות הקטנות של הלילה. הזמן הפנוי הוא משאב יקר ובפרט בתחילת הדרך. על בני הזוג להקדיש את המרחב הנפשי והזמן לגיבוש החיים הפרטיים וליצירת אינטימיות. יש להעביר גבול ברור ולדעת לומר בנימוס, אבל בבהירות – הערב זה לא מסתדר.

הקבוצה השנייה - חבר של צד אחד. מטבע הדברים יש רצון להמשיך ולשמור על קשרים עם כל החברים, אבל בלאו דווקא מי שמצא חן בעיני האחד מוצא חן בעיני בן הזוג. נכון שהישראלים מתהדרים בחברי המילואים ובחברים ממפגשי המחזור מבית הספר היסודי. אבל האמת הפשוטה היא: חברות טובה ומהודקת עוברת דרך שלחן האוכל והאירוח בבית, וכבר אמרו (אבות דרבי נתן ח): "לעולם יקנה אדם חבר לעצמו שיאכל עמו ויקרא עמו...ויגלה לו כל סתרי". בפרט כלפי חברים צעירים או מערכת קשרים בין זוגות חברים יש להכיר בעובדה שלעתים הנישואים יובילו לשינויים בקשרי החברות - יש שיתרחקו ויש שיתקרבו. הימצאות עם אדם שלא מתפתחת איתו שפה משותפת גורמת אי-נוחות ומבוכה. דומני שלא צריך לבקש ולצפות שאשתך תהיה שמרטפית על אשת חברך אם היא אינה מוצאת עמה שפה משותפת, רק כדי שאתה תוכל לפטפט בנחת עם חבר ילדות, וכן להיפך. אין צריך לומר שאירוח לשבת שלמה של זוג חברים, שאחד מבני הזוג אינו מוצא עמו שפה משותפת גובל באי התחשבות (אולם עם בני משפחה העניין שונה). אמנם לפעמים ניתן למצוא איזון שירצה את שני בני הזוג על ידי "שיטת הדילול" כגון מפגש של שלושה וארבעה זוגות חברים המאפשר מרחב תימרון. אבל יש להיות מוכנים ונכונים לכך שהקשרים עם החברים ישתנו. יש לשים לב שהדבר יעשה בעדינות ואם אפשר גם בהדרגה. מבט מפוכח מגלה שגם באופן טבעי לאורך השנים אנשים משנים מערכות קשרים עם חברים.

הקבוצה השלישית - חברים רווקים מבוגרים. דווקא כלפי אלו לעתים נקל לנו לוותר תוך מתן תירוץ כגון המיצוב השונה - רווק למול נשוי, אי נוחות של הרווק למול משפחה עם ילדים וכדו'. אין צורך להכביר מלים על החשיבות היתירה שיש בשמירה על קשרים עם חברים מקבוצה זו. לעתים יש כאן גם צד של גמילות חסד. אדרבה יש לראות בנישואים מנוף להצעות שידוכים לחברים אלו. אולם בכל זאת קורה שישנו מי שנוכחותו מכבידה מאוד על אחד מבני הזוג. טיפוח הקשר האישי במחיר קונפליקט מתמשך בזוגיות סביב חברות זו מצריך מחשבה נוספת ויצירתיות. גם כאן לעתים יש לנקוט ב"שיטת הדילול" כגון אירוח החבר בצירוף אורחים או חברים נוספים וכדו'. אבל בכל אופן יש להדגיש כי על בני הזוג לעשות כל מאמץ כדי לחשוב כיצד משמרים קשר עם חבר רווק בוגר.

אחרונים חביבים הם הזוגות שעימם נעים לשני בני הזוג. גם על טיפוח קשרים אלו יש לעמול, ולא לתת למירוץ החיים למסמסם. חברים טובים, ובפרט אלו הנמצאים באותו מקום בו אנו נמצאים הם האוזן הקשבת לקשיים משותפים, לגילוי כי ישנם קשיים שכולנו חווים, והם קבוצת התמיכה האולטימטיבית, ובהם מתקיים מאמר חז"ל (יומא עה, א): "דאגה בלב איש ישיחנה - רבי אמי ורבי אסי, אחד אמר: ישיחנה מדעתו, ואחד אמר: ישיחנה לאחרים".

ולסיום עצה: אם רוצים להבטיח שקשר עם חבר ימשיך גם אחר הנישואים, נסו לשדכו עם חברה טובה של בת הזוג. כך כולכם תצאו נשכרים וחברים. ●

מאמר זה פורסם לראשונה בעלון 'זוג או פרד'.

הרב אלי רייף, מחזור יג', מתגורר במודיעין, ומשמש כרב קהילה בעיר.